

Szakolczai Attila

Az előadás címe:

Képviselési és közvetlen demokrácia 1956-ban

Absztrakt

Az elmúlt években többen felvetették, hogy szigorúan szakmai szempontok szerint talán mégsem tekinthető és nevezhető forradalomnak az, ami 1956-ban zajlott Magyarországon, mivel az nem valami újnak a létrehozására, hanem egy korábbi állapot (nyilván módosított) visszaállítására törekedett. Előadásomban ezzel a vitatott kérdéssel kapcsolatban kívánom kifejtetni a magam álláspontját.

Úgy látom, hogy 1956-ban Magyarországon (a nemzeti függetlenség és szuverenitás visszaszerzéséért folytatott szabadságharc mellett, pontosabban azzal szoros összefüggésben) *forradalom* zajlott.

Szocialista forradalom, amely arra irányult, hogy a dolgozók saját kezükbe vegyék, maguk gyakorolják a hatalmat, amelynek letéteményese de jure és a hivatalos frazeológia szerint a dolgozó nép volt. Nem ismert ideológia vagy előzetesen kidolgozott programok szerint, hanem az SZKP XX. kongresszusa (és Rákosi menesztése) óta hirdetett demokratizálást komolyan véve, illetve a körülményekre adott reaktív válaszként spontán módon bontakozott ki egy olyan hatalmi-politikai struktúra, amely egyszerre mutatta a közvetlen és a képviselési demokrácia jellemző jegyeit.

Másfelől a magyar október (ugyancsak spontán módon, és annyiban öntudatlanul, hogy nem törekedtek valamilyen minta követésére) visszatérés volt a munkásmozgalomnak a bolsevik kisajátítás előtti időszakához. Amikor a pétervári (és kisebb részben vagy csak kevésbé feltártan a moszkvai) munkások nem azért támogatták a bolsevik hatalomátvételt, hogy Leninék proletárdiktatúra címén a bolsevik párt(vezetés) diktatúráját valósítsák meg, alávetve a társadalmat egy minden (újkorinál) erősebb és központosítottabb államnak, hanem azért, hogy a munkásoknak a munkás öngazgatás megteremtésére irányuló küzdelmét, a tőkések ellen a februári forradalom után is folytatott

(osztály)harcát támogassa, illetve megteremtse a munkás öngazgatás párját, annak szükséges másik oldalát: a gazdaság országos szintű regulációját.

Képviselési és közvetlen demokráciának ez a koegzisztenciája párosult volna a tulajdonviszonyok kettősségével (inkább hármasságával). 1956-ban fel sem merült a bányák, bankok és a nagyipar államosítása (illetve a nagybirtokrendszer visszaállítása). De komoly változások kezdődtek a termelőeszközök tulajdonviszonyait illetően. Ennek volt egyik eleme az addigi állami tulajdon társadalmi tulajdonba vétele a munkástanácsok révén. A rendszer másik eleme a bér munkát nem alkalmazó magántulajdon volt (az iparban, a kereskedelemben és a mezőgazdaságban). A harmadik pedig a valóban szabad elhatározáson alapuló szövetkezet (az iparban, a kereskedelemben és a mezőgazdaságban).

Ez a modell egyaránt különbözött a nyugati és a szovjet rendszerektől – a jugoszláv modelltől is. Hasonlított egyes múltbeli próbálkozásokhoz, de nem követte azokat. Ötvenhat tehát szakmai szempontok szerint is forradalom volt.

Kulcsszavak: 1956, képviselési demokrácia, közvetlen demokrácia, kettős tulajdonviszony